

nomskih dejavnikov, odnosov in situacij razloži marsikatero Kozinovo poslovno odločitev oz. usmeritev. Z avtorico se lahko le strinjamo, da brez umestitve karierne poti v širši družbeni prostor vzpostavljanja slovenskega gospodarstva pogled na življenje Petra Kozine ne bi bil razumljiv. Poslovne ideje in osebnostne lastnosti se prepletajo s premoženjskimi razmerami, poslovnimi strategijami in z zunanjimi okoliščinami. V to so vpeta tudi vprašanja gospodarske in finančne politike, inflacije in sistema bank. Moč bank se je namreč v procesu nacionalizacije okrepila zaradi sistema financiranja s podjetniškimi prihranki in z bančnimi krediti.

Bralci pa bi si želeli, da bi bili teme še bolj intenzivno prepletene. Klasična razdelitev na poglavja večkrat ruši avtoričino težnjo, da bi prikazala prepletenost različnih prostorov, makro- in mikroravni, poslovnih oz. življenjskih odločitev in podjetniških

možnosti. Pri orisu prostorskih in splošnih zgodovinskih značilnosti gre avtorica ponekod preveč v podrobnosti in zato za trenutek izgubi bralčevo pozornost. Takrat bi si želeli, da bi ostala bolj neposredno povezana s temo, nam morda predstavila manj gradiva, in tistega podrobneje, oz. bi poudarila zlasti pomen konkretnega prepleta (ga še bolj analitično vpletla v okvir podjetniške miselnosti in kulture tistega časa). Pri tem bi lahko marsikje preseгла opisno raven zapisa. S prepletenostjo med makro- in mikroprostori, splošnega in posameznega imamo raziskovalci pogosto težave. Morda bi dilemo lažje rešili, če bi strukturo obrnili in bi izhajali iz Kozinovega življenja ter njegove odločitve pojasnjevali s splošnimi zgodovinskimi orisi.

Ne glede na to je v knjigi zbranega ogromno zgodovinskega gradiva. S tem je lahko študija tudi vir za nadaljnje raziskave s področja zgodovine podjetništva, čevljar-

stva, čevljarstva in industrije na Slovenskem (kot tudi gospodarske zgodovine Tržiča). Avtorici uspe z analizo raznolikih virov in podatkov rekonstruirati življenjsko usodo, predvsem pa karierno pot Petra Kozine, ga umestiti v razvoj podjetništva in v okvir gospodarske zgodovine na Slovenskem. Kjer je dokumentov premalo, da bi natančno rekonstruirala dogajanje, si je avtorica pomagala s splošnim zgodovinskim orisom razmer. Takšna mesta kot tudi del, kjer poskuša problematizirati oz. ugotovljati vzroke nekaterih Kozinovih odločitev, so še zlasti zanimiva in dobrodošla.

Knjigo priporočam v branje vsem, ki jih zanimajo ekonomska zgodovina in zgodovina čevljarstva in podjetništva na Slovenskem. Branje je zanimivo tako za strokovno kot laično javnost, zbrano gradivo pa lahko uporabimo tudi kot vir za številne druge raziskave omenjenih področij.

Bojan Knific: TRŽIŠKA DEKLETA DALEČ SLOVÉ: Prežitki oblačenja in z oblačenjem povezani dejavnosti Tržičanov in okoličanov iz obdobja pred sredino 20. stoletja. Tržič: Ljudska univerza, Zveza kulturnih organizacij; Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti, Ljubljana 2012, 498 str.

Na slavnostni akademiji ob zlatem jubileju Zveze kulturnih organizacij Tržič oktobra 2012 je ugledala luč sveta že četrta knjiga etnologa in kulturnega antropologa dr. Bojana Knifica *Tržiška dekleta daleč slové*.¹

Za knjigo, ki obsega skoraj 500 strani, na katerih dr. Knific razgrinja »prežitke oblačenja in z oblačenjem povezanih dejavnosti Tržičanov in okoličanov iz obdobja pred sredo 20. stoletja«, je Bojan Knific prejel Zlato Kurnikovo plaketo, kar ne preseneča, saj je za izdajo obsežnega dela dobil vso podporo domače občinske in kulturne infrastrukture ter drugih sponzorjev. Knjigo je založila Ljudska univerza Tržič s podporo sozaložnikov, Zveze kulturnih organizacij Tržič, Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti (JSKD), Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport (MIZKŠ), Evropskega socialnega sklada, Občine Tržič in JSKD – območne izpostave Tržič.

O prežitkih in Knificem opredeljevanju pojma »tržiškost« v prvi strokovni spremni

besedi razmišlja prof. dr. Janez Bogataj, v drugi spremni besedi pa se je dr. Marija Makarovič lotila povzemanja vsebine posameznih obsežnih poglavij. Oba recenzenta se strinjata, da je avtor bralcem izročil izjemno in temeljito delo, v kar nas prepričajo tudi citirani uporabljeni viri, med katerimi so navedeni številni terenski zapiski. Sicer pa je avtor delo posvetil »ljubiteljem Tržiča in ljubiteljem oblačilne dediščine«. Teh ni malo, saj se z rekonstrukcijo ljudskih noš danes ukvarjajo skoraj v vseh malo večjih vaseh, kjer delujejo turistična ali folklorna društva v večnem iskanju unikatnosti in posebnosti svoje ožje okolice. JSKD z izobraževalnimi programi, v katerih poleg Bojana Knifica sodelujejo tudi drugi etnologi, že več desetletij skrbi za usmerjanje lokalnih potencialov.

Ena od posebnosti knjige je izbor lokalnega okolja, torej Tržiča in njegove okolice, ki je bil nekdanje izjemno bogato gospodarsko središče s številnimi razvitimi obrtni, med

¹ Avtor navaja, da je naslov knjige povzel po prvih dveh vrsticah poskočnice iz 19. st., ob-

javljene v Štrekljevi zbirki *Slovenske narodne pesmi* (1908: 700) in v knjigi Viktorja Kragla *Zgodovinski drobci župnije Tržič* (1936: 429).

* Mag. Tita Porenta, prof. zgod in univ. dipl. etnol., muzejska svetovalka. Muzeji radovljiške občine – Mestni muzej Radovljica. 4240 Radovljica, Linhartov trg 1, E-naslov: mestni-muzej@siol.net

katerimi so skoraj vse konec 19. in v 20. stoletju prerasle v industrijo. Med njimi je najbolj znano čevljarstvo, pred tem pa tudi usnjarstvo, fužinarstvo in nogavičarstvo. V Mohoričevi gospodarski trilogiji (Mohorič 1957, 1960 in 1965) izvemo, kje vse so poznali tržiške rokodelce in njihove izdelke, prav gotovo pa je bil lahko Tržič uspešno gospodarsko središče toliko časa, dokler je bila aktualna stara pot čez Ljubelj, ki je potekala skozi trško jedro (od 14. stoletja), dokler je v Tržič vozil lokalni vlak (1908–1965), dokler ni konec 19. stoletja spodletel poskus vrlih nemških podjetnikov za izgradnjo železnice do Celovca in dokler ni bil v šestdesetih letih 20. stoletja odprt ljubeljski predor, ki so ga med letoma 1943 in 1945 začeli vrtati na račun številnih človeških življenj evropskih internirancev v pomožnem koncentracijskem taborišču Mauthausen na obeh straneh Ljubelja. Za razumevanje družbene podobe tržiške občine je pomembno tudi dejstvo, da je bilo edino večje središče že od nekdaj Tržič, medtem ko so vsi okoliški kraji bolj ali manj vaška naselja, čeprav so v njih že proti koncu 19. stoletja, ko se je v Tržiču razvila industrija, živeli tudi mezdni delavci. Knjfic se je lotil raziskovanja oblačilne kulture vseh glavnih socialnih slojev prebivalstva Tržiča in okolice, torej trškega (med 1492 in 1926, ko Tržič pridobi status mesta), delavskega in kmečkega. V uvodu ugotavlja, da status mesta ni bistveno vplival na obravnavano temo, zato se za opis meščanov kot nosilcev oblačilne kulture ni odločil (str. 18–19).

Bojan Knjfic svojo knjigo začenja z opredeljevanjem kraja, dela in številnih sodelavcev. V uvodu se zrcali obsežno in naporno delo zbiranja građiva, iskanja podatkov, usklajevanja razpoložljivih terminov z informatorji in koncipiranje vsebine. V nadaljevanju je vsebina knjige razdeljena na sedem poglavij.

V prvem poglavju avtor opisuje tržiški besednjak, povezan z oblačilno kulturo. Iz literature je povzel številne izraze, ki so bili svoj čas splošno znani in uporabljeni v vsakdanjem jeziku, danes pa jih pozna le malokdo. Precej lokalnih izrazov je v svoje pesmi vnašal tudi najbolj priljubljeni tržiški pesnik Vojteh Kurnik, ki nam je postal precej bližji potem, ko je njegovo poezijo temeljito »obdelal« prof. ddr. Marija Stanonik (2011: 309–417). Vsekakor je

na starejše tržiško imenje močno vplivalo sosednje nemško govoreče območje, pa tudi trdno vsidrana nemško usmerjena gospodarska in upravna elita do začetka 20. stoletja, tuje izraze pa so iz tujine, kjer so se izobraževali, prinašali domov tudi mladi pomočniki; iz prinešenih tujih izrazov so se porajali lokalni izrazi. Pričujoče poglavje je odličen pripomoček za inventarizacijo muzejskega građiva v Tržiškem muzeju. Sledi poglavje, v katerem so predstavljeni tržiški rokodelci (usnjarji, platnarji, tkalci, barvarji, klobučarji, nogavičarji, čevljarji, krojači in šivilje), ki so »pridobivali in predelovali oblačilne surovine za domačo in tujo rabo ter izdelovali oblačila« (str. 32). Avtor se je temeljito lotil predstavitve razvoja vsake obrti posebej, iz česar lahko razumemo, kako so spremembe v posameznih obrteh vplivale tudi na njihove izdelke in porabo oblačilnih kosov. Izjemno dragoceno je tudi številno fotografsko građivo o tržiških obrtnikih, ki se hrani še v zasebnih arhivih. Kratek zapis ob koncu poglavja je namenjen trgovini.

V poglavju o spreminjanju oblačilnih razmer beremo, kaj vse je na to vplivalo in kaj nam izpričuje oblačilni videzi posameznega socialnega sloja. Za Tržičane avtor ugotavlja, da »so bili zaradi razgibanega trškega življenja, ki je od obrtnikov zahtevalo stalen stik s širšim okoljem, že pred stoletji v dokaj tesnem stiku z modnimi tokovi, ki so vplivali tudi na oblačenje kmečkega prebivalstva« (str. 88). S tem bi se strinjala pogojno, saj sta bili npr. dolini Lom in Dolina precej manj »pretočni« kot dolina sv. Ane in Kriško polje. Poleg tega se je v Dolini precej dolgo ohranila nošnja mezlana,² ker so tam tudi najdlje, vse do prve svetovne vojne, pridelovali lan.

V najboljšežnejšem poglavju se je Knjfic lotil analize »spreminjanja podobe, vloge in pomena posameznih oblačilnih sestavin« (str. 166). Posebej obravnava oblačenje žensk in moških ter nekaj skupnih predmetov oblačilne porabe, kot so bili krplice (kar je po nekaterih starejših opredelitvah sodilo med transportna sredstva) in dežniki.

Zanimivo je poglavje, ki obravnava »vzdrževanje oblačil in oblačilnih dodatkov ter telesno snago« (str. 358–363). Pojem čistosti je bil kljub temu, da so morali nekoč

bolj paziti na svoja oblačila, precej drugačen od današnjega: »Revnejši so prali ob sobotah, v nedeljo posušili in v ponedeljke oblekli« (str. 358). Na dvig higiene je močno vplivala tudi šolska vzgoja. Posebna večšina je bilo krpanje. V Tržiškem muzeju hranijo izjemen eksponat – skoraj v celoti umetelno pokrpano moško spodnje perilo, ki bi najbolje podkrepilo vsebino tega poglavja.

Tudi posebne priložnosti, kot so bili npr. prazniki življenjskega, koledarskega in delovnega kroga, so v oblačilni podobi Tržičanov pustili svoj pečat. Dopolnjujejo jih »drobci uniformnega oblačenja, uniformiranja in oblačenja duhovščine« (str. 412–426) ter predstavitev neformalnega izobraževanja šivanja in drugih tečajev za dekleta in žene.

Zadnje poglavje obravnava »kostumiranje in maskiranje ter zbiranje in hranjenje oblačilne porabe« (str. 432). Obsežni sintezi oblačilne podobe Tržičanov in okoličanov sledijo še Sklepne navedbe in razmišljanja, obsežen seznam uporabljenih virov in literature, angleški povzetek in beseda o avtorju.

Knjige, kot je omenjena, bi bila vesela vsaka lokalna skupnost, prvič zato, ker je pokazala, kakšno »bogastvo« se še hrani pri ljudeh in kaj vse se da razbrati iz oblačil in obutve, vsekakor pa je zavidanja vredna avtorjeva energija, da se tako obsežnega dela loti in ga izpelje v tako kratkem času. Poleg njega pa je potrebno omeniti še najdragocenejšo sodelavko Jožico Koder, ki pozna »teren« nad Tržičem bolj kot katerikoli strokovnjak.

Literatura

MOHORIČ, Ivan: *Zgodovina obrti in industrije v Tržiču*. Tržič: Mestni muzej v Tržiču; Ljubljana: Državna založba, 1957.

MOHORIČ, Ivan: *Bombažna predilnica in tkalnica v Tržiču: Nastanek, razvoj in delo 1885–1960*. Tržič: Mestni muzej v Tržiču, 1960.

MOHORIČ, Ivan: *Zgodovina industrije, gozdarstva in obrti v Tržiču*. Tržič: Mestni muzej v Tržiču, 1965.

ŠTRELKELJ, Karel: *Slovenske narodne pesmi: Zv. 4*. Ljubljana: Slovenska matica, 1908.

KRAGL, Viktor: *Zgodovinski drobci župnije Tržič*. Tržič: Zavod za kulturo in izobraževanje, 1936.

STANONIK, Marija: *Literarjenje: Kronopisje in rokopisje v teoriji in praksi*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011.

2 Mezlan = tkanina iz lanene osnove in volnene ga votka.